

Borůvka, Otakar: Other works

Otakar Borůvka

O životě a díle českého matematika Matyáše Lercha

Mat. fyz. rozhl. 38, 1959-60, 271-272

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/500245>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Súčasne s riešením súťažných úloh vedúci jednotlivých delegácií rokovali o týchto otázkach:

1. Zabezpečenie užšieho spojenia školy so životom.
2. Súčasné požiadavky technického pokroku v stredoškolskej matematike.
3. Zníženie preťažovania žiakov.

Prof. Dr. Otakar Borůvka, člen kor. ČSAV, Brno:

O životě a díle českého matematika Matyáše Lercha

Dne 20. února 1960 vzpomenu českoslovenští matematikové 100. výročí narozenin velkého českého matematika Matyáše Lercha. Při této příležitosti bude k jeho poctě odhalena na matematicko-fyzikální budově přírodovědecké fakulty v Brně pamětní deska, věnovaná za účasti průmyslu vysokými školami v Brně.

Život Matyáše Lercha je podobný životům, jimiž procházeli mnozí čeští vynikající lidé minulých generací, jenže snad ještě rozmanitější. Matyáš Lerch se narodil 20. února 1860 v Milínově u Sušice v jižních Čechách z chudých rodičů. V šesti letech, když měl začít chodit do školy, byl postižen těžkým úrazem na levé noze, jehož důsledkem pro celý život byla obtížná chůze o berli a později, po zlepšení, o holi. Obecnou školu¹⁾ začal navštěvovat teprve v 9 letech, po ní dokončil školu měšťanskou a pak studoval na reálném gymnasiu v Plzni a na reálce v Rakovníku, kde 13. července 1880 s vyznamenáním maturoval. V letech 1880—1884 studoval matematiku na vysokých školách v Praze a pak ještě strávil rok na studiích v Berlíně, kde tehdy působili vynikající matematikové světového jména, Weierstrass, Kronecker a Fuchs.

Další životní osudy Matyáše Lercha jsou velmi rozmanité a jejich podrobné vylíčení by zabralo mnohem více místa, než mu zde můžeme věnovat.²⁾ Jenom stručně uvedme, že Lerch jako syn chudých rodičů žil po celou dobu svých studií v tísnivých poměrech a často zápasil s nedostatkem. Ani v prvních deseti letech po ukončení studií nebyl zbaven existenčních starostí, třebaže od r. 1886 byl vysokoškolským docentem a vyrůstal v matematika světové velikosti. Teprve rok 1896 přinesl Lerchovi oproštění od těchto starostí, neboť v tom roce, zásluhou francouzského matematika Ch. Hermitea, se stal profesorem matematiky na universitě ve Friburgu ve Švýcarsku. Po desetiletém působení v tomto městě se vrátil do vlasti, když byl jmenován profesorem na české technice v Brně. Tam pak působil 14 let. V r. 1920 po zřízení university v Brně přešel Lerch na její přírodovědeckou fakultu jako první profesor matematiky a stal se zakladatelem matematického ústavu této fakulty. Bohužel však na tomto místě mohl působit jenom krátkou dobu dvou let, neboť 3. srpna 1922 v Sušici zemřel ve věku 62 let. V Sušici byl též pohřben.

Matyáš Lerch představuje vynikajícího matematika světového jména z konce minulého a ze začátku tohoto století. Napsal 238 vědeckých matematických pojednání, která jsou uveřejněna ve 32 různých odborných časopisech našich i zahraničních, česky, francouzsky, německy, chorvatsky, polsky a portugalsky. Vý-

znamné mezinárodní pocty se Lerchovi dostalo v r. 1900, kdy mu byla udělena Velká cena pařížské akademie věd za vynikající vědeckou práci z oboru teorie čísel. Lerchova vědecká pojednání se týkají různých oborů matematiky, zejména matematické analýsy, teorie čísel a geometrie. Tato pojednání měla mnohdy podstatný vliv na další rozvoj světové matematiky. V dnešní matematické literatuře z celého světa se často shledáváme s Lerchovým jménem, neboť jsou jím pojmenovány mnohé Lerchovy objevy v matematice.

Zajisté mnozí z vás, mladí čtenáři, máte odvážné plány do života a snad se i tážete, jak se můžete stát slavnými matematiky. Nuže, s matematikou je to právě takové jako s jinými obory: Chcete-li vyniknout, musíte mít ke své práci nejvřelejší vztah, musíte v ní vidět nikoli obtížnou povinnost, nýbrž radostné zaměstnání.

Všimněte si, s jakou láskou mluví Matyáš Lerch jako 18letý student v dopise svému učiteli Emilu Seifertovi o svém studiu:³⁾ „... Weyrovy Základy vyšší geometrie jsem pročetl až do involuce, o kteréž jsem sice začátky probral, avšak ustal jsem od dalšího studia jejího, byv vytržen ze studování koncem prázdnin velikonočních. Teď daří se mi dobře. Myslím, že budu moci objednat sobě Studničkovy Základy vyšší matematiky, čímž se dovrší blaženost má.“

Československá matematika je na Matyáše Lercha právem hrda. K jeho skvělým matematickým výkonům budou s obdivem vzhlížet ještě celé generace matematiků domácích i cizích.

Josef Novák, asistent ČVUT, Praha:

Křišťan z Prachatic a matematika v jeho době

(Dokončení)

Dělení bylo složité a jen velmi dobrý počtář je ovládal. Ukážeme si jeden způsob tehdy užívaného dělení, tzv. *dělení nad sebou*. Název vyplývá z postupu při výpočtu. Pro větší přehlednost rozložíme příklad $39285 : 45 = 873$ na jednotlivé kroky:

¹⁾ Tehdejší obecná škola odpovídala 1.—5. třídě dnešní střední školy, měšťanská škola 6.—8. třídě. Měšťanská škola připravovala žáky většinou pro manuální povolání. Přípravu ke studiu na vysokých školách obstarávala gymnasia, reálná gymnasia a reálky, kteréžto školy byly 7 až 8leté a přijímaly absolventy škol obecných; jejich úkoly převzaly nyní 6.—11. třídy jedenáctiletých středních škol. V našem společenském zřízení mizí znenáhla rozdíl mezi přípravou pro manuální povolání a vysokoškolská studia.

²⁾ Podrobné vylíčení životních osudů Matyáše Lercha, jež představuje velmi zajímavou četbu, najde čtenář v článku L. Franka „O životě profesora Matyáše Lercha“, který je uveřejněn v Časopise pro pěstování matematiky, sv. 78, 1953, str. 119—137.

³⁾ Tento citát je převzat ze zmíněného článku L. Franka. Lerch mluví o knize proslulých českých matematiků bratří Emila a Eduarda Weyra: „Základové vyšší geometrie“ a o knize profesora F. J. Studničky, který v té době působil na české universitě v Praze.